

החלופה התורנית למערכת המשפט האזרחית

מתפרסם בשיתוף 'שלום ירושלים'

מה עושים כשמצד אחד כל שומר מסורת יודע שדיני ממונות צריכים לדון רק לפני דינים רבנים, ומצד אחר לך תגרור ברגע האמת את הצד השני לבוררות בבית דין? קבלו מיזם מהפכני במיוחד, שאם ייתפס בציבור, יחולל מהפכה לא פחות, גם בהקלת הסחבת אך בעיקר בחזרה לדין תורה (כפי שנהגו בקהילות ישראל אך לפני פחות ממאה שנה) קשת התמיכה הרבנית מפתיעה במיוחד: מהרב יצחק זילברשטיין ועד הרב דוד סתיו ואפילו ליוזי משפטי של פרופ' אביעד הכהן הכירו את מערכת המשפט התורנית 'שלום ירושלים'

יוסף ארנפלד

קובע.

לשיטתו, כל אדם נורמלי מבין שצריכה להיות מערכת משפט. "כל חברה אנושית מקיימת זאת", הוא אומר בפשטות. "למשל, להתאחדות לכדורגל יש בית דין, ואף אחד לא מסרב לקבל את סמכותו. כולם מבינים שכדי לחיות יחד צריך מנגנון ליישוב חילוקי דעות. אפילו בעולם התחתון יש בורר. השאלה היא אם אנחנו מוכנים להתחייב לתורה או שאנחנו אומרים: לא, למערכת משפט אזרחית צריך להיות מחויב, וטוב שכן, אבל מערכת משפט תורנית? לזה כבר לא מוכנים".

פסק הלכה של הרב יעקב אריאל, לשעבר רב העיר רמת גן, הוא היסוד ההלכתי של מערכת המשפט שלום ירושלים. הוא קובע כך: "התורה מצווה 'שופטים ושוטרים תתן לך'. נחלקו הפוסקים אם בזמן הזה, שבטלה הסמיכה, המצווה מדאורייתא או מדרבנן. מכל מקום, חובה לקיימה, וכן נהגו בכל תפוצות הגלות. כיום בארץ המצווה לא מתקיימת על ידי מערכת המשפט האזרחית, בתי הדין הרבניים, ובתי הדין הפרטיים לממונות. לכן מצווה לבנות מערכת משפט תורנית לאומית על ידי מנהיגות רוחנית כללית ולהעניק לה סמכות ציבורית. מצווה על כל יהודי להשתתף בהתארגנות לקיום המצווה: להצטרף לתנועת ירושלים, להעניק סמכות למערכת המשפט שלה ולהשתתף במימון פעילותה".

"הפסק הזה צריך לחייב כל יהודי להצטרף לתנועת ירושלים", סובר הרב אביב. "ירא שמיים אומר לעצמו: אם יהיה סכסוך, אלך לדין תורה. אבל זה לא מספיק, כי המצווה דורשת מחויבות לתורה. המצווה לא מוטלת על הפרט, אלא על כולנו יחד להתחייב למערכת אחת מראש, בדיוק כמו שאנו חברה מחויבים למערכת משפט אזרחית. גם מי שלא צופה מחלוקת עם אף אחד צריך למנות שופטים ולהתחייב לדין תורה. אף אחד כמעט לא מקיים את המצווה הזאת. סבא שלנו קיים אותה במרוקו או באירופה, ואנחנו לא מקיימים את המוסד הבסיסי הזה".

"אני מבין את החשש להתחייב לרב אחד מסוים או לבית דין פרטי מסוים. אך כאן ההתחייבות היא למנהיגות הרוחנית של כלל ישראל, שכן כל ראש ישיבה ורב יישוב מוזמן אליה, וכל אחד יכול לראות בה את רבו. מבחן האמון בפרוץ זה הוא בעצם מבחן אמון בתורה ובחכמה. זוהי בדיוק מצווה מינוי שופטים, לתת אמון. הדמוקרטיה, שלטון העם, הרגילה אותנו שאנחנו הריבון, וקשה לנו להתחייב לה' ולתורתו, אך זו בדיוק המצווה. עצם המחויבות שלנו למערכת משפט אזרחית ולא תורנית היא הרמת יד בתורת משה וחילול השם, לא רק עבירה פרטית. בזה יש קונצנזוס בין הרבנים".

במנהיגות של תנועת ירושלים נמצאים רבנים מכל מיני זרמים שלא מסכימים זה עם זה. איך אפשר לשתף פעולה?

הרב שלמה אבינר: "מה זה קשור? חילוקי דעות – בסדר גמור. תמיד היו חילוקי דעות. אבל לא חילוקי לבבות. אנחנו ידידים, חברים, ועובדים יחד. אחד מארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם הוא 'נושא בעול עם חברו'. יש עול משותף של עם ישראל ותורה, ובעול הזה כולנו שותפים. רבנים כאלה וכאלה, עם כל

הסכם בורות, שמחייב משפטית את כל חברי התנועה וקובע שבמקרה של מחלוקת בין חברי התנועה הם מקבלים עליהם מראש שמערכת המשפט התורנית שלום ירושלים תיישב את המחלוקת, והוראת קבע של דמי חבר בסך שקל אחד בחודש. "הצורך בהוראת הקבע הזאת משפטי, להעיד על התמדת החברות בתנועה. שלא יהיה אפשר לטעון 'הצטרפתי לתנועה לפני שנה ועזבתי לפני חודשיים'. כדי לתת תוקף משפטי להסכם הבוררות צריך שיהיו דמי חבר פעילים", מסביר הרב אביב.

**הרב שלמה אבינר:
"בעול הזה כולנו
שותפים, רבנים
כאלה וכאלה, עם
כל חילוקי הדעות.
לא לשכוח
שהמשותף גדול**

**לאין ערוך יותר מן המפריד. ובכלל,
עם ישראל צריך להיות עם אחד. כך
אמרו דרך דרוש: 'שלא אחד בלבד
עמד עלינו לכלותנו' – מה שאנחנו
לא אחד, זה בלבד עמד עלינו
לכלותנו. ולכן זו יוזמה גדולה מאוד,
ומי שטרם הצטרף אליה אנו קוראים
לו להצטרף"**

כפועל יוצא, אם יש מחלוקת בין שני חברים בתנועה, התובע פונה לנשיאות מערכת המשפט, והיא קובעת איזה בית דין יישב את הסכסוך ומפנה לאחד מבתי הדין לממונות. המערכת גם מממנת את הדיינים. את הצד המשפטי של המיזם מלווה פרופ' אביעד הכהן, נשיא המרכז האקדמי שערי מדע ומשפט. בתי הדין לממונות הפזורים בארץ שותפים למיזם שלום ירושלים, שכן הוא ייתן להם סמכות ציבורית.

החברות בתנועה מחייבת את חבריה לדון בה גם על פי החוק?

"בהחלט. חוק הבוררות אומר שאם שני אנשים או יותר מסכימים על זהות הבורר שיישב מחלוקת ביניהם, יש לו תוקף משפטי. הוא גם יכול לפסוק בהיעדרו של הנתבע, ואת הפסק ניתן לממש בהוצאה לפועל". הרב אביב מודה שיש חשש מובנה כי אנשים הצופים שהם עלולים להיות נתבעים, דיינו שהם מתכננים לעשות עוול, לא יתחייבו למערכת המשפט התורנית. "אם מישהו מתכוון להיות עבריין, הוא לא יחתום על זה". אך מבחינתו זו דווקא ההזדמנות להפוך לתו תקן תורני. מישהו מסרב להתחייב על הכרעה בדין תורה? נורה אדומה צריכה להידלק למי שנמצא איתו במערכת יחסים. "אם הוא אדם מאמין אך אינו מוכן להעמיד את מעשיו למבחן הצדק התורני, הוא חשוד כמושחת", הוא

לא תמיד היו כך פני הדברים. "בכל קהילות ישראל, בכל ההיסטוריה של עם ישראל בגלויות, תמיד הייתה מערכת משפט תורנית", מזכיר הרב אביב זגלמן מתנועת ירושלים. "כאשר נתגלע סכסוך בין שני אנשים היה התובע מגיע לבית הדין של הקהילה. בית הדין היה מזמן את הנתבע לדין, והיה חסר לו שלא יגיע. היו לא מעט ערים שגרו בהן מאות אלפי יהודים והייתה להן מערכת משפט ענפה. אנשים היו חייבים להגיע, כי הציבור נתן למערכת סמכות וכוח. הייתה גם מערכת משפט בין מדינות, כמו ועד ארבע הארצות. אם היה סכסוך בין אנשים ממדינות שונות, הייתה מערכת שהחליטה מי יהיה בית הדין שיישב את המחלוקת. עם ישראל תמיד היה מחויב לזה".

לדברי הרב אביב, הריק מטורף, ולא היה כמותו בהיסטוריה. "יש מצווה בתורה 'שופטים ושוטרים תיתן לך', ואת המצווה הזאת תמיד קיימנו. זאת אפילו אחת משבע מצוות בני נח. כל חברה אנושית מגינה על החלש והעשוק ומסדרת את החברה על פי הערכים שהיא מאמינה בהם. רק אנחנו כאן היום במדינת ישראל לא בונים את החברה על פי הערכים שבהם אנו מאמינים", הוא קובל.

"זה לא רק מה קורה כשיש סכסוך אלא החלטה מודעת מראש כיצד מנהלים את החיים", הוא מדגיש. "בכל מערכת יחסים עם כל אדם אני מתלבט איך להתנהג איתו, אם מותר או אסור לי לחנות בחנייה שלו ומה יקרה אם הוא יתבע אותי. השאלה באיזו מערכת משפט אהיה חשוף לתביעה תכריע איך אתנהג. כל אחד בוחן את עצמו בשאלה הזאת בכל התקשרות עם אדם אחר, כשהוא מפרסם דברים על שכנו או מזמין אינסטלטור".

"מי שמחויב רק למערכת משפט אזרחית יתנהג על פי חוקיה, והיא שתכתוב את ההתנהלות שלו. מי שמחויב למערכת משפט תורנית, שיקול הדעת שלו יוכתב מערכי התורה. אדם תמיד חושב מי צודק על פי החוק ומה יקרה אם נלך לשופט. השאלה היא אם הוא בוחן זאת על פי שופט שדן לפי התורה או על פי שופט שדן לפי חוק המדינה. ממילא גם בלי סכסוך כל אדם נדרש לסוגיה העקרונית הזאת יום יום. זה משפיע על התנהלות החברה כולה ומעצב את מערכות היחסים שבין אדם לחברו".

הסכם בורות ודמי חבר

אל הריק הזה נכנס הרב אביב והרים את הכפפה: הוא גיבש מנהיגות רוחנית רחבה המורכבת מיותר ממאה ראשי ישיבות ורבני ערים ויישובים המעוניינים בכך. אותם רבנים בנו יחד את מערכת המשפט התורנית שלום ירושלים ומינו לה נשיאות. נכון להיום חברה הם הרב שלמה אבינר, הרב חיים דרוקמן, הרב יהושע ויצמן, הרב יעקב אריאל, הרב דוד סתיו, הרב יהושע שפירא והרב ברוך גיגי.

כידוע, אין מלך בלא עם, והציבור מתבקש לקבל עליו את מערכת המשפט הזאת באמצעות טופס שנמצא באתר האינטרנט של שלום ירושלים. בטופס שני רכיבים:

לא סוד הוא שהסכסוך הידוע שקורע את ישיבת פוניבז', ספינת הדגל של עולם התורה הליטאי, מטופל בבית המשפט המחוזי בתל אביב. מרוב העיסוק בפרטי המחלוקת וכיצד כל צד מתנהל חמק מתחת למכ"ם עניין מהותי במיוחד: כיצד ייתכן שמוסד תורני מובהק כל כך, אשר כל צד במחלוקת המפלגת אותו מתהדר באצטלה דרבנן, בוחר להפקיד את ניהול הכרעה הסוגיה בבית משפט אזרחי ולא בבית דין תורני שיכריע על פי חוקי תורתנו הקדושה?

מסתבר שלא פעם אנשים תורניים מעוניינים ללכת לבית דין לממונות הפוסק על פי תורה, אבל רצונם אינו יוצא אל הפועל אם מכיוון שהנתבע מסרב להגיע, אם משום שהוא מסכים לדון בדין תורה אך יש בין השניים חוסר הסכמה באשר לזהות בית הדין. כל אחד מבקש להדיין בבית הדין של הרב שלו, של הזרם שלו, ואינו נותן אמון בבית דין אחר. מה שאין כן במערכת המשפט האזרחית במדינת ישראל ובעולם כולו, שמחזיקה בכוח רב יותר.

**הרב שמואל אליהו:
"לאחר שארץ
ישראל נותנת
פירותיה והגלויות
מתקבצות, יש לצקת
את התוכן. אנחנו
נמצאים בדיוק**

**בנקודה הזאת, של השיבה שופטינו
כבראשונה. עכשיו השלב של דין
תורה. להסכיר ולהראות ולהנכיח
כפועל את המציאות שהתורה
מנווטת את חיינו. לא המשפט
העות'מאני והבריטי ולא המשפט
שאנשים ברו מליבם, הגם שהוא
יכול להיות יפה ונחמד. מה שמכוון
את חיינו הוא תורת ה', שהיא
העושה אמת, צדק ויושר בעולם"**

למשל, אם אדם פגע ברכב של חברו, בעל הרכב אינו צריך להתחנן לפועל שייגיע איתו לבית משפט ושיסכים על זהות השופט אלא ייגש בפשטות למזכירות בית המשפט ומגיש תביעה. הם כבר דואגים לזמן את הנתבע וגם קובעים מי יהיה השופט שידון בתיק. שני הצדדים אינם רלוונטיים כלל להחלטה הזאת. במיוחד הנתבע, אשר לעולם אינו בעל אינטרס להגיע להסכמה. אשר על כן מצער שרוב אנשי התורה, גם מי שמעוניינים ללכת לדין תורה, כמעט תמיד אינם מגיעים לכך. או ששני הצדדים ממשכיכים לריב ולא באים לכלל הכרעה או שהם מוצאים את עצמם בבית משפט.

לפנינו וינהלו את העסק. לעומת זאת במערכת משפט תורנית זה שונה לגמרי. כל חברי התנועה ממנים את המערכת, וישוב המחלוקות הוא חניס, יעיל ומהיר. לא חייבים עורכי דין. ככל שיהיו בזה יותר אנשים, זה יתנהל בצורה טובה יותר."

מה חסר בבתי הדין הרבניים של הרבנות הראשית?
"בתי הדין של הרבנות הראשית כבולים לחוק שאוסר עליהם לעסוק ביישוב מחלוקות אלא אם כן הם נושאי גירושין. כמובן, שאיפתנו לתקן את החוק, אך התקדמותנו אינה תלויה בזה".

לדבריו, המשמעות של מערכת המשפט נעוצה בשאלת היסוד מה היא מדינה יהודית. "מכיוון שרוב עם ישראל לא יודע את התשובה, הוא מסתפק במדינה דמוקרטית. השיטה הדמוקרטית מצליחה לנהל מדינה למרות כל חילוקי הדעות. יש מערכת משפט, והיא שקובעת ערכי מוסר שמחייבים את כולם ומאפשרים חיים משותפים. לא השכלנו להציע לעם מה זאת מדינה יהודית, מה החלופה. מערכת משפט תורנית תהיה הצבת החזון של המדינה היהודית, איך בונים חברה מסודרת על פי התורה. זה צורך עצום ברמה הלאומית.

"שיקמונו בארץ את מוסדות הקהילה שנחרבו בגלות, בתי כנסיות, מקוואות וכדומה. אך את המוסד המשפטי לא שיקמו, כיוון שבארץ הקיום שלו שונה, לא קהילתי אלא לאומי, ואת זה לא למדנו לעשות. כעת עלינו לסלול את הדרך לעבודת ה' כעם גם במצוות שהרבנות הראשית מנועה מלקיים. עברנו מקהילות לעם בקיום החומרי, והגיע הזמן לעבור מקהילות לעם גם בקודש.

"אנו מתפללים להשבת המשפט ולבניין ירושלים, ומותר לנו לעשות השתדלות קטנה להתגשמות התפילה. אנחנו מרבים להתלונן על מערכת המשפט, אבל אף אחד לא מפריע לנו להקים מערכת משפט תורנית. לא הכנסת והממשלה, לא בג"ץ, לא הערבים, לא אמריקה. רק היצר הרע, השטן המרקד בינינו, המחלוקות והמדינים. את זה הציבור יכול לשנות. רק אם הציבור יגבה את הרבנים שמתאחדים ויקבל את מנהיגותם, יגדל השלום ותיבנה ירושלים", מטיח הרב אביב.

**הרב יעקב אריאל:
"נחלקו הפוסקים
אם בזמן הזה,
שבטלה הסמיכה,
המצווה מדאורייתא
או מדרבנן. מכל
מקום, חובה
לקיימה, וכן נהגו בכל תפוצות
הגלות. כיום בארץ המצווה לא
מתקיימת על ידי מערכת המשפט
האזרחית, בתי הדין הרבניים, ובתי
הדין הפרטיים לממונות. לכן מצווה
לכנות מערכת משפט תורנית
לאומית על ידי מנהיגות רוחנית
כללית ולהעניק לה סמכות ציבורית.
מצווה על כל יהודי להשתתף
בהתארגנות לקיום המצווה"**

מאיר נימון / לע"מ

**יש גבול לקיבולת בתי הדין. אחריו עלולה להיווצר
סכנת כלפי הפונים?**

"ככל שיהיו יותר חברים בתנועה, כך יהיו לה יותר משאבים ויכולת להתחרות במערכת האזרחית ובסכנת העצומה שיש בה. כל מי שנדרש לבית משפט מתלבט אם לוותר. יש שם בירוקריטיה נוראה, ולקבל את הכסף רק אחרי שנים של טרטורים זה פגם בצדק וכבר לא נותן את המענה.

"הבעיה העיקרית היא שתוצאת המשפט תלויה בכסף שיש לאדם לשלם לעורך דין יקר. מערכת המשפט האזרחית מושתתת על השיטה שעורכי הדין ישחקו

את חיינו הוא תורת ה', שהיא העושה אמת, צדק ויושר בעולם. וכל מי שעוזר ומסייע להרים את קרן התורה בישראל יבורך משמיים אלף אלפי פעמים".

אמון ציבורי רחב

המחשה להשלכות של מערכת משפט תורנית על הופעת התורה מביא הרב דוד סתיו בעקבות מקרה שהתגלגל לפתחו. "לפני כמה שנים התרחש אסון בישראל במשחקי המכבייה: גשר קרס, וכמה שחקנים יהודים מאוסטרליה מצאו את מותם במי הירקון. באותם ימים הייתי רב צעיר והתבקשתי לעסוק בשאלה מי נושא באחריות. לו הייתה לנו מדינה של תורה, כיצד היינו שופטים. האם האחראי הוא הקבלן, המהנדס, האדריכל או הפועל הרומני שתקע את העצים האחרונים בגשר שקרס.

"כשהתחלתי להיכנס לעומק הסוגיה ולדיני גרמא מצאתי את עצמי מגיע למסקנה הנוראה לכאורה, שאילו היה דין תורה, כולם היו יוצאים נקיים. רק אמון ציבורי רחב בתורה ובחכמיה, שיבוא לידי ביטוי במחויבות למערכת משפט תורנית, ייתן למנהיגות הרוחנית הרחבה את הגיבוי הדרוש להתמודדות עם סוגיה כזו".

נכון להיום יש בתנועת ירושלים כמה מאות חברים. קהל היעד הוא כלל הציבור. "בסוף כלל ישראל יהיה שם", אומר הרב אביב באופטימיות. "זה רק עניין של זמן. הרי אנחנו מובטחים על זה, ואשיבה שופטיך כבראשונה". בסוף זו תהיה מערכת המשפט הישראלית. אבל אנחנו לא יודעים כמה זמן זה ייקח ואילו קשיים נילאץ לעבור בדרך. תלוי אם כל אחד מאיתנו יצטרף או יעמוד מן הצד ויתפלסף".

נייה התובע גר במטולה והנתבע באילת. איך זה עובד בפועל?

"במיקום הולכים לפי הנתבע. מבחינת האופי של בית הדין, שואפים שיתאים לשני הצדדים. הנשיאות תפעיל שיקול דעת ותפנה לאחד מבתי הדין הקיימים, ובעת הצורך תבנה הרכב חדש".

חילוקי הדעות. לא לשכוח שהמשותף גדול לאין ערוך יותר מן המפריד. ובכלל, עם ישראל צריך להיות עם אחד. כך אמרו דרך דרוש: 'שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו' – מה שאנחנו לא אחד, זה בלבד עמד עלינו לכלותנו. ולכן זו יוזמה גדולה מאוד, ומי שטרם הצטרף אליה אנו קוראים לו להצטרף".

יש הרבה ערכים לקדם. מדוע דווקא עכשיו לבנות מערכת משפט תורנית?

הרב שמואל אליהו: "התפילה בנויה לפי סדר הגאולה. לאחר ברכת השנים וברכת קיבוץ גלויות באה ברכת השבת המשפט. לאחר שארץ ישראל נותנת פירותיה והגלויות מתקבצות, יש לצקת את התוכן. אנחנו נמצאים בדיוק בנקודה הזאת, של השיבה שופטינו כבראשונה. עכשיו השלב של דין תורה. להסביר ולהראות ולהנכיח בפועל את המציאות שהתורה מנווטת את חיינו. לא המשפט העות'מאני והבריטי ולא המשפט שאנשים ברו מליבם, הגם שהוא יכול להיות יפה ונחמד. מה שמכוון

**הרב אביב זגלמן:
"זה לא רק מה
קורה כשיש סכסוך
אלא החלטה
מודעת מראש כיצד
מנהלים את החיים.
בכל מערכת יחסים**

**עם כל אדם אני מתלבט איך
להתנהג איתו, אם מותר או אסור לי
לחנות בחנייה שלו ומה יקרה אם
הוא יתבע אותי. השאלה באיזו
מערכת משפט אהיה חשוף לתביעה
תכריע איך אתנהג"**

הפעיל שם טוב

הבעש"ט בירושלים

תואר שני M.Ed. בנתיב חסידות
בתוכניות חינוך יהודי והוראת מחשבת ישראל
במכללה האקדמית הרצוג

מגוון קורסים מעמיקים בחסידות
סיורים במחוזות החסידות בארץ ישראל
מפגש עם מיטב המרצים בתחום
מסע לערש החסידות במז'יבוז', ברסלב, אומן, ברדישוב ועוד
המסע יתקיים בתחילת קיץ תשפ"ב

שנת לימודים אחת בקמפוס ירושלים
במקצועות היהדות ובתוכנית הניהול

הרצוג. לדעת. לחנך.

לפרטים: 073-3742355 או פנו בדוא"ל: rishum@herzog.ac.il

מידע'לה
MAYDALE.ORG.II

מידע'לה

לומדים
להתחבר
לירושלים

בקיץ הזה נוסעים ונהנים עד היעד!

ערכת פעילות שתהפוך כל נסיעה משפחתית לחוויה!

נמתקדים

כביש חידה

משפחה בדרך

פעילות משפחתית לנסיעות

מתנה לכל מצטרף

Shop.karov-lev.co.il
0587001093 | *2238

הצטרפו לקרוב ללב
וקבלו ערכות תוכן עד הבית -
לכם, למשפחה ולחברים